

УДК 343. 9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.2.27>

ПРОЗОРЕ УПРАВЛІННЯ ЯК УМОВА СТАЛОГО ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КОРУПЦІЇ ТА «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ¹

Горобець Н.С.,

*доктор філософії з права,
старша викладачка кафедри адміністративного,
господарського права та фінансово-економічної безпеки,
Сумський державний університет*

Резнік О.М.,

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
провідний науковий співробітник
Маркетингового центру НДЧ кафедри маркетингу,
Сумський державний університет*

Горобець Н.С., Резнік О.М. Прозоре управління як умова сталого екологічного розвитку: взаємозв'язок корупції та «зеленої» економіки.

Стаття присвячена встановленню взаємозв'язку між рівнем прозорості державного управління, проявами корупції та ефективністю реалізації політики «зеленої економіки», визначенню правових та інституційних механізмів, здатних забезпечити сталий екологічний розвиток країни. З'ясовано, що «зелена» економіка є невід'ємною складовою стратегії сталого розвитку. Наведено доктринальний та нормативний зміст понять «зелена» економіка та корупція. Встановлено, що «зелена» економіка як модель екологічно збалансованого розвитку потребує ефективного, прозорого та доброчесного управління. Розкрито провідну роль держави у розвитку «зеленої» економіки через забезпечення розробки та реалізацію відповідної державної політики, координацію між інституціями та ефективний розподіл фінансових ресурсів. Зазначено, що корупція, незважаючи на зусилля держави щодо її мінімізації, залишається серйозним бар'єром, що істотно гальмує екологічні реформи, спотворює реалізацію кліматичних ініціатив, підриває довіру громадян до органів державної та місцевої влади і перешкоджає досягненню сталого зростання. Акцентовано увагу на крайніх дослідженнях результати яких свідчать про негативний вплив корупції на реалізацію державних програм, підвищення вартості проєктів, спотворення ринкових умов, зниження довіри до влади, гальмування розвитку відновлюваної енергетики тощо. Вказано на доцільність зміцнення прозорості, відкритості та підзвітності органів влади, разом із посиленням антикорупційної політики, як необхідних умов для досягнення сталого екологічного зростання та реалізації ефективної «зеленої» трансформації економіки країни. Запропоновано прийняти національну стратегію «зеленої» економіки України як першочергову умову для створення ефективної антикорупційної політики у цій сфері. Зроблено висновок, що «зелена» економіка та корупція взаємопов'язані між собою: корупція стримує впровадження «зелених» технологій, тоді як «зелена» економіка вимагає прозорості, відкритості та довіри, відповідно «зелена» трансформація зміцнює доброчесне управління.

Ключові слова: «зелена» економіка, сталий розвиток, економічна стійкість, доброчесність, управління, корупція, антикорупційна політика.

Horobets N.S., Reznik O.M. Transparent governance as a prerequisite for sustainable environmental development: the link between corruption and the "green" economy.

The article is devoted to establishing the relationship between the level of transparency in public governance, manifestations of corruption, and the effectiveness of "green" economy policy implementation, as well as identifying legal and institutional mechanisms capable of ensuring the country's sustainable environmental development. It is established that the "green" economy is an integral part of the sustainable development strategy. The doctrinal and regulatory meanings of the terms "green economy" and "corruption" are outlined. The study confirms that the "green" economy, as a model of environmentally balanced development, requires effective, transparent, and accountable

¹ Виконано в рамках НДР 0125U000418 «Забезпечення повоєнного відновлення зеленого економічного зростання національної економіки: когнітивно-поведінкові технології та правові механізми міжнародної допомоги».

governance. The article reveals the leading role of the state in "green" economic development through the formulation and implementation of relevant policies, inter-institutional coordination, and effective allocation of financial resources. It is noted that corruption, despite the state's efforts to minimize it, remains a serious obstacle that significantly hinders ecological reforms, distorts the implementation of climate initiatives, undermines public trust in national and local authorities, and obstructs sustainable growth. Attention is drawn to recent studies, the results of which demonstrate the negative impact of corruption on public programs, including cost inflation, market distortion, reduced public trust, and delayed progress in renewable energy development. The article underlines the necessity of enhancing transparency, openness, and accountability of public authorities, along with strengthening anti-corruption policy, as essential conditions for achieving sustainable environmental growth and implementing an effective "green" transformation of the national economy. It is proposed that Ukraine should adopt a national "green" economy strategy as a priority step toward establishing an effective anti-corruption framework in this area. The study concludes that the "green" economy and corruption are inherently interconnected: while corruption slows the adoption of "green" technologies, the "green" economy demands transparency, openness, and trust – in turn, "green" transformation reinforces integrity in governance.

Key words: "green" economy, sustainable development, economic resilience, integrity, governance, corruption, anti-corruption policy.

Постановка проблеми. «Зелена» економіка є невід'ємною складовою стратегії сталого розвитку України. Втім «зелена» економіка потребує доброчесного управління: ефективного використання природних ресурсів, прозорих механізмів державного стимулювання тощо. Однією з перешкод здійснення доброчесного управління в сфері «зеленої» економіки є корупція, яка руйнує довіру до екологічної політики держави, що впливає на якість і сталість реалізованих реформ. Натомість антикорупційні механізми зменшують ризик зловживань, сприяють впровадженню екологічно ефективних рішень, підвищують довіру до держави як екологічного партнера. Крім того дослідження зв'язку між корупцією та «зеленою» економікою є одним з ключових екологічних та інституційних критеріїв інтеграції України до ЄС. Зважаючи на вищевказане обране для дослідження питання є актуальним.

Мета дослідження: встановлення взаємозв'язку між рівнем прозорості державного управління, проявами корупції та ефективністю реалізації політики «зеленої економіки», визначення правових і інституційних механізмів, здатних забезпечити сталий екологічний розвиток.

Стан опрацювання проблематики. Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить, що взаємозв'язок корупції та «зеленої» економіки більш досліджений іноземними науковцями (Li X., Tong, X., Weiyu G., Weifeng Y., Shiqin Y., Tawiah V., Zakari A., Alvarado R. та ін.). Натомість у вітчизняній доктрині широко досліджено питання впливу корупції на економічну безпеку, сталий розвиток України (Хаванов А.В., Самодай В.П., Ковтун Г.І. та ін.), тоді як взаємозв'язок корупції та «зеленої» економіки розкривається частково в контексті формування державної політики (концепції) розвитку «зеленої» економіки, її інституційного забезпечення тощо (Зварич Р., Масна О., Рівіліс І., Круглов В., Глущенко А. та ін.).

Виклад основного матеріалу. Сучасна концепція сталого економічного розвитку сформувалася під впливом рішень Другої Всесвітньої конференції ООН з питань довкілля і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992). Саме тоді поняття «сталий розвиток» увійшло в науковий обіг як стратегія гармонійних взаємин між суспільством і природою та як напрям переходу від індустріально-споживацької моделі до ноосферної цивілізації [1]. Глобальні цілі сталого розвитку до 2030 року були проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 25.09.2015 р. № 70/1. Останні повністю підтримані Україною та адаптовані до специфіки розвитку України [2].

Національна економічна стратегія на період до 2030 року серед іншого орієнтована на декарбонізацію економіки (підвищення енергоефективності, розвиток відновлюваних джерел енергії, циркулярної економіки, синхронізація із ініціативою «Європейський зелений курс») та нетерпимість корупції (запобігання та протидія будь-яким проявам корупції) [3]. Вказане дає підстави зробити висновок, що зелена економіка та корупція взаємопов'язані та можуть суттєво впливати на сталий розвиток та економічну стійкість країни.

Втім перш ніж перейти до характеристики взаємозв'язку зеленої економіки та корупції необхідно звернути увагу на зміст цих понять. Зокрема, Р. Зварич, О. Масна та І. Рівіліс визначають поняття «зелена економіка», зважаючи на потреби мінімізації впливу на навколишнє середовище, соціальної справедливості та забезпечення високого рівня життя. Метою концепції «зеленої» економіки, за визначенням дослідників, є створення ефективного середовища для економічного й соціального прогресу на основі мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище та ефективно-

го використання природних ресурсів за умови збереження сталого демографічного балансу. Це включає зменшення відходів або забезпечення їх належної утилізації, що є невід'ємною частиною постійного процесу економічного розвитку для захисту життя і засобів до існування та переходу до «зеленої» та сталої економіки [4]. У програмі ООН з навколишнього середовища (UNEP) всебічно визначено «зелену» економіку як одну з важливих концепцій, яка підвищує добробут людей і соціальну справедливість, водночас пом'якшуючи екологічні небезпеки та екологічний дефіцит [5].

На відміну від поняття «зелена економіка», дефініція корупції знайшла своє закріплення на законодавчому рівні. Так, відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. корупцію необхідно розуміти як незаконне використання службових повноважень особою, визначеною в ч. 1 ст. 3 цього Закону, для одержання або прийняття неправомірної вигоди, а також обіцянка, пропозиція чи надання такої вигоди з метою вплинути на її дії [6]. Водночас поняття «корупція» є предметом вивчення багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників. Не вдаючись до детального аналізу існуючих підходів, вважаємо доцільним звернути увагу на окремі наукові думки. Відповідно до однієї корупція в Україні розглядається як складне соціальне явище, що негативно впливає на всі аспекти політичного і соціально-економічного розвитку суспільства та держави, загрожує демократії та правам людини, реалізації принципу верховенства права, підриває соціальну справедливість, легітимність публічних інститутів, добробут, завдає шкоди суспільству, соціальному прогресу та національній безпеці [7, с. 69]. Зокрема, в Антикорупційній стратегії України на 2021–2025 роки передбачено, що низькі темпи реалізації антикорупційної політики в Україні суттєво сповільнюють її економічне зростання [8]. У 2025 році корупція в Україні також залишається серйозною проблемою, хоча країна продовжує докладати зусиль для її подолання.

В зарубіжній науковій доктрині корупція також розглядається як явище, яке гальмує розвиток зеленої економіки, погіршує соціально-екологічну ситуацію, що негативно впливає на економічне зростання, соціальну справедливість і довіру громадян до державних інститутів [9]. Низка зарубіжних дослідників стверджують, що економічне зростання як головна мета може бути досягнуто за низького рівня корупції та якісного управління [10]. Так, ключовими вимогами до системи управління у сфері кліматичних проєктів, «зелених» закупівель, екологічного моніторингу є насамперед верховенство права, прозорість та контроль корупції. Вони забезпечують виконання екологічних норм, сприяють підзвітності, участі громадськості та збалансованому врахуванню соціальних, економічних і екологічних інтересів у процесі прийняття рішень. І саме належне управління, що характеризується надійними інституціями, дотриманням верховенства права, прозорістю та ефективним управлінням корупцією є ключовим у сприянні зеленому зростанню [11].

Держава спрямовує фінансові ресурси на підтримку досліджень і впровадження «зелених» технологій, використовуючи бюджет як інструмент розвитку сталої економіки. Кошти надаються науковим установам, університетам і бізнесу для стимулювання інновацій. Підприємства отримують гранти, податкові пільги чи субсидії для впровадження енергоефективних та екологічно чистих технологій. Отже, ключова роль державного управління в «зеленому» економічному розвитку охоплює формування та впровадження відповідної політики, інституційну координацію та розподіл ресурсів. Завдяки законодавству, регулятивним заходам, міжвідомчій співпраці, залученню заінтересованих сторін, розподілу бюджету та інвестицій держава суттєво впливає на сталий і екологічно відповідальний розвиток економіки [12, с. 272–273].

Водночас аналіз стратегічних документів України свідчить про наявність низки причин неналежного державного управління у цій сфері. Зокрема, Стратегія екологічної політики до 2030 року вказує на неефективне державне управління в охороні довкілля та повільне впровадження ресурсозберігаючих технологій, відновлюваної енергетики й нематеріального природокористування [13]. В Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року до основних викликів та загроз у сфері інвестиційно-інноваційної безпеки віднесено відсутність сприятливих умов для залучення інвестицій та реінвестування, а також недостатнє інвестиційне забезпечення цих процесів, корупцію [14].

Однією з причин зниження ефективності державного управління, що призводить до нераціонального використання державних коштів, ресурсів та ускладнює реалізацію стратегічних економічних програм є корупція [15]. Результати опитування бізнесу демонструють, що поширеність корупції є однією з основних перешкод для залучення в Україну іноземних інвестицій [8]. Крім того згідно з дослідженнями Світового банку, корупційні практики спричиняють підвищення вартості реалізації державних проєктів у середньому на 20–30%. Це призводить до суттєвих економічних втрат, оскільки виділені бюджетні кошти часто значно перевищують фактичну ціну виконаних робіт [16]. Результати ще одного дослідження свідчать, що збільшення корупції на 1% корелює зі зменшенням впровадження зеленої енергетики на 0,25% у економіці країни. І цей негативний зв'язок випливає з кількох факторів: 1) корупція підриває ефективність, результативність державної

політики та регуляторних баз, розроблених для сприяння впровадженню відновлюваної енергетики; 2) бюрократичні перешкоди, хабарництво та рентоорієнтована поведінка спотворюють ринкові механізми, перешкоджаючи розвитку та впровадженню проєктів зеленої енергетики; 3) корупція підриває довіру громадськості до державних установ, що перешкоджає інвестиціям приватного сектору у відновлювану енергетику; 4) неправильний розподіл ресурсів через корупцію відволікає кошти від ініціатив у сфері сталого розвитку енергетики, увічнюючи залежність від традиційних джерел енергії [11]. Кілька досліджень використали також великий масив даних впродовж 18 років для 123 країн, щоб дослідити зв'язок між зеленим зростанням та корупцією. Як і очікувалося, результати показали, що корупція обмежує ефективне використання природних активів у споживанні та виробництві [17].

Отже, непрозорість адміністративних процедур, зловживання службовим становищем при розподілі екологічних фондів і недостатній контроль за виконанням природоохоронного законодавства істотно знижують ефективність імплементації екологічних ініціатив [18, с. 170].

В.П. Самодай та Г.І. Ковтун зазначають, що важливим кроком у забезпеченні втілення ефективної державної політики протидії корупції є підвищення рівня прозорості діяльності та відкритості результатів діяльності влади в усіх сферах життя. І хоча в Україні вже багато досягнуто в цьому напрямку: прозорі закупівлі, витрати розпорядників публічних коштів, реєстр декларацій, публічні звіти Рахункової палати та Державної аудиторської служби, але суспільство й інформація повинні бути ще більш відкритими, адже прозорість є основою для запобігання корупції [19]. А.В. Хаванов також акцентує увагу на тому, що ефективна антикорупційна політика має включати посилення правових механізмів, підвищення прозорості урядових процесів та забезпечення рівного доступу до ресурсів для всіх верств населення [15].

Погоджуючись із вищенаведеними підходами, необхідно також зазначити, що істотним недоліком, який знижує ефективність впровадження «зелених» технологій є відсутність чітко визначеної стратегії держави у сфері «зеленої» економіки. Це обумовлює неузгодженість цілей, пріоритетів, етапів переходу держави до «зеленої» моделі, відсутність ідентифікації ризиків, притаманних саме цій сфері, розподілу відповідальності між органами влади, чітких індикаторів досягнення цілей, механізмів участі громадськості тощо. Звісно в Україні поступово формується нормативна база переходу до «зеленої» економіки і деякі елементи антикорупційної політики закріплені в різних актах. Але такий підхід унеможливує саме системну протидію корупції в сфері «зеленої» економіки, що свідчить про необхідність розроблення національної стратегії «зеленої» економіки.

Висновки. Корупція є серйозною перешкодою для розвитку зеленої економіки, яка знецінює природоохоронні зусилля. Масштабна корупція та непрозорість процедур підвищують вартість державних проєктів, перешкоджають залученню інвестицій, підривають довіру суспільства до інституцій тощо.

Очевидно, що у сучасних умовах трансформації економіки в напрямку сталого розвитку прозоре державне управління стає визначальним фактором успішності «зеленої» політики. Тому вдосконалення нормативно-правової бази, забезпечення прозорості в процесі прийняття рішень та відкритого доступу до інформації, залучення громадськості до розробки політики «зеленої» економіки є вирішальними у створенні сприятливого середовища для інвестицій та інновацій у «зелену» економіку. При цьому першочерговою умовою для створення ефективної антикорупційної політики у сфері «зеленої» економіки є прийняття національної стратегії «зеленої» економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Програма дій «Порядок денний на XXI століття»: Ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт «Планета Земля», 1992 р.); пер. з англ. 2-ге вид. Київ: Інтелсфера, 2000. 360 с.
2. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
3. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>.
4. Зварич Р., Масна О., Рівіліс І. Методологічні засади формування концепції «зеленої» економіки. *Вісник Економіки*. 2022. № 4. С. 131–144.
5. Decoupling natural resource use and environmental impacts from economic growth. A report of the Working Group on Decoupling to the International Resource Panel. UNEP, 2011. URL: <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/9816;jsessionid=B241B5E41C09B56573EDF06192F66AAC>.
6. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056.

7. Рудой К.М. Запобігання корупції як напрямок забезпечення міжнародної безпеки. *Правова держава*. 2015. № 19. С. 69–75.
8. Про засади державної антикорупційної політики України на 2021–2025 роки: Закон України від 20.06.2022 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.
9. Mick T. Вплив корупції на сталий розвиток і державність України. *Forestry Education and Science Current Challenges and Development Prospects: International Science-Practical Conference (Lviv, October 23–25, 2024)*. DOI: 10.36930/conf150.6.01.
10. Li X., Tong, X. Fostering green growth in Asian developing economies: The role of good governance in mitigating the resource curse. *Resources Policy*. 2024. Vol. 90, 104724.
11. Weiyu G., Weifeng Y., Shiqin Y. Rule of law, corruption and transparency impacts on green growth of East Asian economies. *Humanities and social sciences communications*. 2024. Vol. 11. DOI: <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03659-1>.
12. Круглов В. Державна політика розвитку «зеленої» економіки в Україні: тенденції та проблеми. *Науковий вісник: Державне управління*. 2023. № 2(14). С. 259–270. [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-2\(14\)-259-278](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-2(14)-259-278).
13. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 р. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 16. Ст. 70.
14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»: Указ Президента України від 11.08.2021 р. № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>.
15. Хаванов А.В. Вплив корупції на економічну безпеку держави: аналіз механізмів та наслідків. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-114>.
16. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://www.worldbank.org>.
17. Tawiah V., Zakari A., Alvarado R. Effect of corruption on green growth. *Environment, Development and Sustainability*. 2023. Vol. 26. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10668-023-03152-w>.
18. Глущенко А. Інституційне забезпечення розвитку «зеленої» економіки: досвід країн ЄС. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № (1(52)). С. 167–172. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-23>.
19. Самодай В.П., Ковтун Г.І. Корупція: загрози та наслідки для соціуму. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-67>.